

## 'WESTHOEK verbeeldt'

### > bewoners, vrijwilligers, cultuurbeleidscoördinatoren, archivariissen & erfgoedcoördinatoren werken samen aan een regionale beeldbank

Liesbeth Thiers en Tine Simoens

Vanuit het besef dat er vaak een schat aan historisch beeldmateriaal verborgen zit bij privépersonen en het feit dat er een groeiende interesse van senioren was voor computerlessen, ging de gemeente Heuvelland in 2004 van start met zijn eigen historische beelddatabank. De aanpak was zeer pragmatisch: dorpsbewoners gaan bij andere dorpsbewoners op zoek naar potentieel waardevol beeldmateriaal, digitaliseren het met een scanner en voegen zelf een korte beschrijving toe. Vrijwilligers aan de slag met IT en hun eigen erfgoed: de combinatie bleek een succesformule te zijn! Vanaf 2005 werd 'HEUVELLAND verbeeldt' in de schoot van het jonge intergemeentelijke samenwerkingsverband CO7 uitgebreid naar Mesen, Ieper, Poperinge, Vleteren, Langemark-Poelkapelle en Zonnebeke. 'HEUVELLAND verbeeldt' werd 'WESTHOEK verbeeldt'. Dankzij een driejarige projectsubsidie voor ontwikkelingsgerichte erfgoedprojecten werden twee projectcoördinatoren voltijds in dienst genomen. Het doel van het project was drieledig: de creatie van een regionale beeldbank met bedreigd particulier beeldmateriaal, het uitbouwen van een duurzaam vrijwilligersnetwerk en het onderzoeken van de mogelijkheden en beperkingen van een regionale erfgoedconvenant. Erfgoedcel Ieper was van bij de start nauw bij het project betrokken en zorgde voor inhoudelijke en financiële ondersteuning. In 2009 werd het project opgenomen in de werking van de pas opgerichte erfgoedcel voor de zuidelijke Westhoek, Erfgoedcel CO7, de opvolger van Erfgoedcel Ieper. Een aanvulling van de beeldbank met beelden uit publieke collecties zoals die van archieven en musea zal in de toekomst mogelijk worden.

Ondertussen werken meer dan 145 vrijwilligers, cultuurbeleidscoördinatoren, archivariissen, erfgoedcoördinatoren e.a. al ruim vijf jaar samen aan deze regionale beeldbank. 'WESTHOEK verbeeldt' is niet alleen de databank en website, het is ook een uitgebreid netwerk van enthousiastelingen die samenwerken. Hoe breng je nu dergelijke samenwerking tot stand? Hoe bouw je in de 21e eeuw een duurzaam vrijwilligersnetwerk op? Wat doet een vrijwilliger, welke taak is er weggelegd voor een cultuur- of erfgoedfunctionaris? Hoe kan je als bestuurder dergelijke initiatief ondersteunen? Een pasklaar antwoord is er vaak niet op deze en andere vragen. Hoe wij de voorbije jaren een oplossing vonden voor enkele moeilijkheden en uitdagingen kan hopelijk wel inspirerend werken voor anderen.

## 1. Een netwerk van vrijwilligers en professionelen

### De start

Onder begeleiding van de projectcoördinatoren doorliepen de zeven gemeenten één voor één een intensieve fase van 8 à 12 maanden met volgend vast traject:

- zoektocht naar vrijwilligers via een wervingscampagne
- lokaal georganiseerde informatieavonden
- opleiding vrijwilligers via een lessenreeks en een uitgebreide handleiding: wat is particulier beeldmateriaal met een publieke waarde, waarom is het belangrijk dergelijke beelden te bewaren en de informatie erbij te noteren, hoe kan ik een beeld op een kwaliteitsvolle manier scannen, hoe werkt de databank, welke beschrijving kan ik aan een beeld geven...
- vrijwilligers gaan aan de slag en worden persoonlijk en in groep begeleid

Geleidelijk aan komt het eerste beeldmateriaal van hun eigen dorp online op de site, de vrijwilligers worden stilletjes aan in hun eigen gemeenschap gekend en herkend als beeldbankmedewerkers. De beelden zijn niet alleen toegankelijk op de site, er wordt ook per dorp gezocht naar een manier om het vele opzoekingswerk ter plekke te tonen via wandelroutes, tentoonstellingen, diaprojecties... Op het einde van dit intensieve traject is een groot aantal beelden uit fotoalbums, koekendozen en privé-archieven van onder het stof gehaald, ingescand, bewaard in een virtueel streekarchief en met de bijhorende informatie 24 uur op 24 toegankelijk via het internet.

De vrijwilligersgroep is ondertussen voldoende sterk om op eigen benen te staan. Ze nemen meer verantwoordelijkheden op:

- eindredactie op de beschrijvingen
- het beheer van de reacties op de site
- beantwoorden van mails op het 'verbeeldt'-gmailadres



- voorzitten van de vrijwilligersvergadering
- ...

De 'verbeeldt'-werking wordt doorgegeven aan één of meerdere lokale coördinatoren (cultuurbeleidscoördinator, archivaris en/of vrijwilliger) en is nu structureel ingebed in de gemeentelijke werking rond cultureel erfgoed. Dit vaste traject werd toegepast op maat van elke gemeente en in de loop van de jaren gradueel verbeterd.

### Regionale werking met een lokale toets

Aan een regionale werking zijn grote voordelen verbonden: iedereen werkt op een uniforme manier, het project is herkenbaar in de omliggende gemeenten, ervaringen kunnen uitgewisseld worden en kosten gedeeld. Toch moet een methodiek op maat van de regio rekening houden met de eigenheid van elke gemeente of zelfs elk dorp. Dit werd bij 'WESTHOEK verbeeldt' van bij de start ingebouwd in de manier van werken en uit zich onder meer in een getrappt vrijwilligersnetwerk en in de communicatie. Zo werd bij de aanvang van het project gekozen voor één huisstijl met een eigen kleuraccent, logo én website per gemeente. Elke gemeente heeft zijn eigen werking (en is er ook verantwoordelijk voor), bijvoorbeeld 'VLETEREN verbeeldt' of 'ZONNEBEKE verbeeldt', maar is ook duidelijk herkenbaar als een onderdeel van het overkoepelende 'WESTHOEK verbeeldt'. Bij de communicatie wordt bij de keuze van het beeldmateriaal ook gestreefd naar diversiteit:

- per dorp minimum één beeld
- verschillende thema's: dorpsgezicht, klasfoto, verenigingsfoto, processie, ambachtsman, volkscafé...

Het bewaken van de link met het eigen erfgoed, de inbedding in de lokale dorpsgemeenschap, het voorzien van mogelijkheden tot profilering van de eigen gemeente zijn echt kritische succesfactoren. De soms zeer prominent aanwezige dorps- of gemeentereflex zou het project anders van bij de aanvang kunnen hypothekeren.

Dit betekent geenszins dat het een werking *à la carte* wordt, wel integendeel: het belang van een regionaal kader met een identieke, herkenbare manier van werken over de verschillende gemeenten heen, wordt door alle betrokkenen als een meerwaarde ervaren. In het voorjaar van 2010 werd zelfs een nieuwe weg ingeslagen, de gemeentelijke websites werden opgeheven en vervangen door 1 volledig vernieuwde [www.westhoekverbeeldt.be](http://www.westhoekverbeeldt.be).

### Vrijwilligers aan het werk

'WESTHOEK verbeeldt' kent een doorgedreven vrijwilligerswerking waarbij bijna alle taken door vrijwilligers uitgevoerd kunnen worden. Ze gaan als een echte erfgoeddetective op zoek naar potentieel waardevol beeldmateriaal. Aan de hand van selectiecriteria - die samen met hen opgesteld werden - bepalen ze zelf of de oude foto, prentbriefkaart, affiche... kan opgenomen worden in de beeldbank. Vervolgens digitaliseren ze het beeldmateriaal met een scanner, plaatsen het in de databank en voegen een beschrijving toe. Een vrijwilliger-redacteur leest de beschrijving na en plaatst het beeld online. De vrijwillige medewerker kiest hierbij zelf wat hij doet, wanneer of waar het hem best uitkomt en hoever zijn engagement reikt. Dit speelt in op de huidige tendens waarbij een vrijwilliger zich vaak niet langer exclusief aan één organisatie verbindt, maar zelf kiest welke specifieke taken hij/zij opneemt in verschillende organisaties: vrijwillige inzet op maat van zijn/haar eigen interesses en wensen.



De meeste taken worden individueel gedaan, maar binnen elke gemeente is er regelmatig overleg. Dit kan zijn in de vorm van een vergadering, maar evengoed als een werksessie waarbij in groep aan computers gewerkt wordt. De vrijwilligers vormen per dorp een klein team, per gemeente een (h)echte groep en over de hele regio een gemeenschap van actieve, geëngageerde mensen die vanuit eenzelfde interesse samen een uniek erfgoedproject realiseren. In de regio is er ook een overkoepelend overleg van 'verbeeldt'-vrijwilligers om informatie uit te wisselen, gezamenlijk knelpunten weg te werken, afspraken te maken over de praktische werking... Via deze overkoepelende vergadering en hun lokale coördinatoren worden de 'verbeeldt'-vrijwilligers bij beslissingen betrokken en wordt bovendien hun stem over het lokaal en regionaal cultureel-erfgoedbeleid vlugger gehoord.



De medewerkers hebben niet alleen aandacht voor de waarde van hun eigen erfgoed, ze dragen er ook zorg voor en bewaren het voor de toekomst. Door intensief contacten te leggen in hun gemeente, halen ze echter niet alleen de banden tussen mensen en hun erfgoed aan, maar ook die tussen de mensen onderling. Een foto kan het aanknopingspunt zijn van een gemeenschappelijk verleden, het ophalen van unieke, vaak ongekende anekdotes, een verdwenen levensstijl... Het sociale aspect van deze manier van werken valt niet te onderschatten. De 'WESTHOEK verbeeldt'-medewerkers halen zelf aan dat hun interesse en luisterend oor enorm geapprecieerd worden door de schenkers van het materiaal. De voldoening en appreciatie vanuit hun eigen dorpsgemeenschap werken voor hen vaak als een microbe.

## **De rol van de lokale (erfgoed)professional en beleidsmaker**

Er zijn niet alleen vrijwilligers bij 'WESTHOEK verbeeldt' betrokken. Ook archivariissen, cultuurbeleidscoördinatoren en bestuurders van de zeven gemeenten delen dezelfde bezorgdheid over het voortbestaan van particuliere beeldcollecties. Hun engagement, een wederzijds vertrouwen en een goede samenwerking verzekeren de continuïteit van het project. De lokale coördinatoren staan onder meer in voor de volgende zaken: het organiseren van overleg, logistieke en financiële ondersteuning, coördinatie van de vrijwilligersgroep, bevorderen van de groepsdynamiek... Vrijwilligers en professionelen werken complementair en nemen elk duidelijk afgebakende verantwoordelijkheden op om eenzelfde doel te realiseren. Er wordt in de gemeenten ook het initiatief genomen om de vrijwilligers te bedanken, bijvoorbeeld met een uitstap of (jaarlijkse) beeldbankbarbecue. Morele steun door aanwezigheid op de vergaderingen en beeldbankorganisaties of het uitnodigen van de 'verbeeldt'-vrijwilligers op een opening van een gemeentelijk initiatief, is er zeker ook. Hier is er ook een belangrijke rol weggelegd voor de lokale beleidsmakers.



De professionele omkadering in de gemeente wordt aangevuld met een regionale ondersteuning en coördinatie door Erfgoedcel CO7:

- regionale communicatie
- uitwerken handleiding, registratiefiches, badges, huisstijl, leidraad voor communicatie en andere nuttige documenten
- opstellen afsprakennota en afsluiten vrijwilligersverzekering
- onderhoud van databank en website
- opfrissingscursus
- inhoudelijke en praktische hulpmiddelen: gebruik van google docs gebruikt voor het bijhouden van verslagen en up to date houden van vrijwilligerslijsten, aanmaken van gmail-adressen en picasa fotoalbums
- opvolgen van evoluties op het gebied van standaarden voor digitalisering, databanken, auteurs-, privacy- en vrijwilligerswetgeving
- overkoepelende 'WESTHOEK verbeeldt'-vergaderingen
- organisatie jaarlijks bedankingsmoment
- basisbudget dat lokaal vrij gebruikt mag worden om folders, uitvergrotingen van foto's voor tentoonstellingen, kilometervergoedingen, een barbecue... te betalen
- ...

Alle nuttige informatie over de uitgebreide lokale en regionale werking werd in het voorjaar 2010 gebundeld in een 'WESTHOEK verbeeldt'-blog: activiteiten, contactgegevens, kalender, foto's van gerealiseerde toonmomenten, filmpjes die de werking in beeld brengen, nuttige documenten om te downloaden zoals de leidraad voor communicatie, handleiding en selectiecriteria. Wie wil kan zo op een vlotte manier op de hoogte blijven van alle activiteiten. Alle vrijwillige en professionele medewerkers kunnen elk hun eigen nieuwtjes toevoegen.

## **2. Waar beelden van vroeger vertellen**

Een bezoeker noteert bijkomende informatie bij een foto op een toonmoment in Oostvleteren op 8 september 2007.

## Interactie met (uitgeweken) bewoners

Er wordt niet alleen van de vrijwilligers een actieve bijdrage gevraagd bij het maken van een virtueel archief van hun eigen dorp, ook andere geïnteresseerden worden – waar mogelijk – betrokken bij het vullen van de beeldbank en het stofferen van de beschrijvingen. Al dan niet uitgeweken dorpsbewoners kunnen dit op heel wat manieren doen:

- hun privécollectie ter beschikking stellen, zodat het materiaal gedigitaliseerd kan worden
- noodzakelijke informatie leveren bij hun eigen en ander beeldmateriaal
- reacties toevoegen op de website: namen van gebouwen, plaatsen, uitleg bij evenementen, maar ook persoonlijke verhalen of sappige anekdotes
- kleine tentoonstellingen, diapresentaties... in de dorpen bezoeken en ter plekke vroegere klas- en dorpsgenoten aanduiden, namen noteren bij de groepsfoto's, hun herinneringen delen met de andere bezoekers en hun verhaal laten optekenen



## Creative communicatie

Om het project nog meer bekend te maken bij de bevolking wordt bovenop de promotie voor bepaalde evenementen gezocht naar creatieve manieren om het te communiceren. In september 2008 werd bijvoorbeeld over de zeven gemeenten een grote broodzakkenactie georganiseerd. Een maand lang kregen de bewoners van de regio het brood bij hun bakker in één van de zeven 'WESTHOEK verbeeldt'-broodzakken. Er wordt ook aansluiting gezocht bij bestaande initiatieven: een wedstrijd in de landschapskrant waarbij de lezers uitgedaagd worden een oud beeld te herkennen en er als bewijs zelf een foto te nemen; het bemannen van een beeldbankstand bij een organisatie als Vlaanderen Feest of de samenwerking met dorpsdienst Nestor voor de ontwikkeling van hun verjaardagskaartjes aan 80-plussers in enkele dorpen sinds 2009. Dit erfgoed kan ook een aanleiding zijn om er creatief mee aan de slag te gaan: in 2007 werkten kinderen in het kader van Erfgoeddag rond de humoristische waarde van de oude beelden en in 2008 lieten lokale amateurkunstenaars zich inspireren door het materiaal uit de beeldbank. Het resultaat van deze opdracht was te zien in een tentoonstelling tijdens de Week van de Amateurkunsten.

De centrale plek om alle beelden en verhalen te tonen is nog steeds de in 2010 volledig vernieuwde website [www.westhoekverbeeldt.be](http://www.westhoekverbeeldt.be). Dagelijks komen nieuwe beelden over de dorpen, de vroegere bewoners en het dagelijkse leven in de tijd van toen online. Het is een virtuele dynamische plek waar de geschiedenis van de dorpen en bewoners van de zuidelijke Westhoek dagelijks bekeken, herleefd en gestoffeerd wordt.

## Meer weten:

> [www.westhoekverbeeldt.be](http://www.westhoekverbeeldt.be) – [blog.westhoekverbeeldt.be](http://blog.westhoekverbeeldt.be)

> *Erfgoedcel CO7*

Sint-Jacobsstraat 1, 8900 Ieper, 057 239 312  
[erfgoedcel@co7.be](mailto:erfgoedcel@co7.be) - [www.erfgoedcelco7.be](http://www.erfgoedcelco7.be)

> *'WESTHOEK verbeeldt' in breedbeeld - kritische reflectie over de vorming en waarde van een cultureel-erfgoedgemeenschap rond particulier beeldmateriaal*

Op 25 september 2008 werd in Ieper een studiedag georganiseerd rond dit project. Opzet was om de waarde van dergelijk project voor de erfgoedsector te laten screenen.

Externe specialisten zoals Fons Dierickx (voorzitter Heemkunde Vlaanderen), Hilde Plas (stafmedewerker cultuur & sport, coördinator vrijetijdsbeleid VVSG), dr. Susan Aasman (universitair docent Rijksuniversiteit Groningen) e.a. reflecteerden vanuit hun specialisatie en invalshoek kritisch over de waarde van het project. De direct betrokkenen (vrijwilligers en professionelen) werden aan het woord gelaten via vijf filmpjes. Hun persoonlijke motivering om actief aan dit project deel te nemen, komt hierin aan bod: beelden en verhalen, dorp en regio, samen werken, bewaren voor later, voor en door iedereen. Filmpjes, videoverslag, presentaties en bijhorende artikels zijn terug te vinden via [blog.westhoekverbeeldt.be](http://blog.westhoekverbeeldt.be).

